

“-mA-“ OLUMSUZLUK EKİ İÇİN KİMLER NE DEMİŞ?

Banguoğlu, -mA biçimbiriminin fiilin görünüşündeki konumu için şunları söyler: “Olumsuzluk eki olan -me- öbür görünüş eklerinden sonra, fakat bütün fiil çekim eklerinden önce gelir ve fiilin tabanına ait olur. Buna olumsuz taban (base negative) deriz. Öbür görünüşlerden farklı olarak olumsuz taban bütün fiil kök ve tabanlarından ve her görünüşteki fiilden kurulabilir.” (Banguoğlu, 2000: 452-453).	Ergin, -mA ekini fiilden fiil yapan ekler içinde verir ve “Menfilik fiilin gövdesine ait bir şeydir.” der (Ergin, 1985: 201; 295).
İlhan da -mA’yı olumsuz çatı eki olarak adlandırır ve mAz/mAdAn türevleriyle beraber Türkçenin başlıca olumsuzluk ekleri arasında sayar (İlhan, 2005: 271-279).	“Çekime girmiş fiilleri olumsuz bir anlatıma (şekle) sokabilmek için fiil kök veya gövdeleri ile fiil çekimi ekleri arasına - mA olumsuzluk eki getirilir.” diyen Korkmaz da Ergin gibi, -mA’yı fiilden fiil türeten ekler arasında verir ve Türk dilinin en işlek türetme eki kabul eder. (Korkmaz, 2003: 128; 573).
Koç ise -mA biçimbirimini doğrudan fiil çekim eki olarak gösterir ve eylem çekimi tanımında olumsuzluğu çekimin bir parçası sayar: “Eylemin çekim ekleriyle zaman, kişi, kip, sayı, olumluluk ve olumsuzluk belirterek girdiği değişik biçimlere eylem çekimi denir.” (Koç, 1996: 96; 304-330).	-mA ekinin fiilin var olan kök anlamına sadece olumsuzluk anlamı katarak genişlik kazandırdığını, fiili olumsuzlayan bu ekin anlam değiştirici değil anlam sınırlandırıcı olduğunu söyleyen Delice, fiille birlikte cümleyi de olumsuzlayan bu ekin “genişletme eki” olarak tanımlanmasının daha doğru olacağını vurgular (bk. Delice, 2002: 185-112).
Başdaş ise, -mA biçimbirimini fiilde köklü bir anlam ya da tür değişikliği değil, kısmî değişiklik yaptığı için, işlev ve kullanılışı bakımından, yapım ekleriyle çekim eklerinin kesişme noktasında bir “ara ek” olarak değerlendirir (bk. Başdaş, 2006: 400-406).	Yapım eklerinin yeniden sınıflandırılması gerektiğini söyleyen Üstünova da -mA’nın işlev açısından tam bir türetme eki özelliği göstermediğini bildirir ancak ek için bir ad teklifinde bulunmaz. (Üstünova, 2004: 173-182).

Görüldüğü üzere -mA’nın görev adı için altı ayrı terim (yapım eki, çekim eki, ara ek, kategori eki, çatı eki, genişletme eki) kullanılmakta ve biçimbilgisel kategorisi için yapım eki, çekim eki ve ara ek olmak üzere üç ayrı noktaya işaret edilmektedir. -mA’nın biçimbilgisindeki konumunu belirlemede yaşanan kararsızlığı yansıtan bu durum, onun sıra dışı bir biçimbirim olduğunun açık işaretidir. - mA’yı sıra dışı kılan ise, yukarıda da ifade edildiği üzere (bk. Başdaş, 2006: 400-406) onun hem yapım hem de çekim ekleriyle kesişen özellikler taşımasıdır.

Yapım ekleriyle kesişen özellikleri:

- Çekim eklerine göre, yerinin fiil tabanına daha yakın, fiille bağının daha içsel olması, fiilin bildirdiği oluş ve kılışın akışını değiştirerek olumsuzlaması,
- Oluşturduğu olumsuz biçimin taban işlevi görüp master eki alması,

Çekim ekleriyle kesişen özellikleri:

- Fiil tabanında, olumsuzluk dışında, kavramsal bir değişim yapmaması,
- Olumsuzladığı fiilin yeni bir fiil hüviyeti ile sözlükte madde başında yer almaması.

YILMAZ AYDIN

www.turkcecim.net

TDK VE MEB NE DİYOR? MÜFREDATTA NE DİYE GEÇİYOR?

T.C.
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
Türk Dil Kurumu Başkanlığı

Sayı : 63434571-622.03-3987
Konu : Ekin yapısı hk.

24/12/2014

Sayın Volkan ERTUĞRUL
v.ertugrul@hotmail.com

İlgi : 08/12/2014 tarihli ve 2014/4687 sayılı yazı.

İlgi yazıda belirttiğimiz *-mA-* eki, fiil kök ve gövdelerinden olumsuz fiiller türeten bir ektir. Bazı gramerler bu eki, fiilde yalnızca biçim ve durum değişikliği yapan çatı eki olarak değerlendirmiştir. Ancak, *-mA-* eki, öteki çatı ekleri gibi fiilin özne ve nesne ile olan bağlantısında yalnız biçim ve durum değişikliği yapmayıp fiile yeni bir anlam yüklediği için doğrudan doğruya türetme eki niteliğindedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalıdır

Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN
Başkan

YAPIM EKİDİR, DİYOR.

YILMAZ AYDIN

www.turkcecim.net

YAPIM EKİDİR, DİYOR.

2. Yapım Ekleri: Üzerine geldiği kelimenin anlamına bağlı olarak yeni kelimeler türeten eklerdir. Kelime köklerine yapım eki geldikten sonra kök "gövde" ye dönüşür. Yapım ekleri dört başlık altında incelenir. Aşağıdaki tabloda bu eklerle bazı örnekler verilmiştir:

İSİMDEN İSİM YAPAN EKLER	İSİMDEN FİİL YAPAN EKLER	FİİLDEN FİİL YAPAN EKLER	FİİLDEN İSİM YAPAN EKLER
-lık, -lik, -luk, -lük (yolluk, gençlik...) -cı, -ci, -cu, -cü (eskici, gözcü...) -lı, -li, -lu, -lü (güneşli, Sivasslı...) -sız, -siz, -suz, -süz (tuzsuz, dertsiz...) -daş, -taş (arkadaş, yurtaş...) -ar, -er, -şar, -şer (üçer, ikişer...) -z (ikiz, üçüz...) -cıl, -cil, -cul, -cül (öncül, evcil...) -t (eşit, yaşıt...)	-la, -le (kilitle-, karşıla-...) -al, -el (yönel-, daral-...) -l (sivril-, kısal-...) -a, -e (kana-, türe-...) -ar, -er (bozar-, morar-...) -da, -de (mırılda-, kütürde-...) -ık, -ik, -uk, -ük (birik-, gözük-...) -sa, -se (susa-, önemse-...)	-n (dolan-, söylen-...) -l (tutul-çekil-...) -ş (atış-, uçuş-...) -r (pişir-, duyur-...) -t (azalt-, yükselt-...) -dir, -dir, -dur, -dür (yatıştır-, bulundur-...) -ar, -er (kopar-, gider-...) -ı, -i, -u, -ü (sürü-, kazı-...) -msa, -mse (gülümse-, anımsa-...) -la, -le (ovala-, silkele-...) -ma, -me (kıрма-, üzme-...)	-ım, -im, -um, -üm (alım, doğum...) -ık, -ik, -uk, -ük (açık, öksürük...) -ak, ek (kaçak, örkek...) -ın, -in, -un, -ün (akın, gelin...) -gi, -gi, -gu, -gü (algı, vergi...) -ga, -ge (süpürge, dalga...) -gın, -gin, -gun, -gün (baygın, sürgün...) -gan, -gen, -kan, -ken (sıkılğan, girişken...) -gış, -giş (dalgış, bilgış...) -ıcı, -ici, -ucu, -ücü (kalıcı, yüzücü...) -ş (sevinç, utanç...) -ı, -i, -u, -ü (yazı, dolu...) -tı, -ti, -tu, -tü (bağırıtı, ürperti...) -t (umut, geçit...) -aç, -eç (tıkaç, güleç...) -man, -men (sayman, öğretmen...)

İlk ve ortaöğretim kademelerindeki öğrenciler için yazılmış ders kitaplarından ve yardımcı kaynaklardan birkaçına bakalım:

Dilbilgisi (İlkokul 5) adlı çalışmada “Fiillerin Olumlu, Olumsuz ve Soru Biçimleri” başlığı altında olumsuz fiil çekimlerinin de olumlu fiillerinki gibi olduğu belirtilmiş, geniş zaman kipinin olumsuz biçiminde bir farklılık olduğu vurgulanmıştır (Köktürk, 1991: 127-128).

Tüm Ortaokul ve Liseler İçin Türkçe Dilbilgisi'nde -mA biçimbirimi fiilden fiil yapan ekler arasında gösterilmiş, olumsuz fiil çekimlerine yer verilmemiştir (Abak, 1993: 42-43).

Dilbilgisi Lise: I-II-III'te fiil çekimlerinden sonra “Eylemlerde Olumsuzluk” başlığı altında olumsuzluk konusu işlenmiş, geniş zaman çekiminde, diğer çekimlerden farklı olarak, olumsuzluk yüzünden biçimce bir değişimin olduğu ve kip ekinin değiştiği vurgulanmıştır (Gencan, 1992: 145-157).

Uygulamalı Türkçe Bilgileri – II / Eğitim Dizisi MEB'te fiilden fiil yapan ekler arasında gösterilmiştir (Göker, 2001: 98-99).

İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda çekimli fiilin, kipin tanımı yapıp fiil çekimleri örneklendirildikten sonra, öğretmenlere “Öğrencilerinize fiillerin çekimli şekillerine -ma, -me yapım eki getirilerek olumsuz, “mi” soru edatı getirilerek soru yapıldığını örneklerle kavratınız.” tavsiyesi yapılmıştır (Kurul, 2007: 79-102).

Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı'nda konu 92. sayfada arasında fiilden fiil yapan ekler arasında gösterilmiştir. (2016: 92).

SONUÇ :

Bu konu hakkında birçok akademisyen görüş beyan etmiş; bazıları birleşirken bazıları ayrılmıştır bu konuda. Biz öğretmenler de bu görüşlerden yola çıkarak kendi görüşlerimizi ortaya koyabilir ve herhangi birini kendimize dayanak olarak sunabiliriz. Fakat, öğrencilere kurumların ne dediğini ve müfredatta bu konunun nasıl adlandırıldığını aktarmamız gerekiyor. Müfredat ve kurum odaklı olduğumuzda “-mA-“ yı fiilden fiil yapan ekler arasında göstermek zorundayız.

YILMAZ AYDIN

www.turkcecim.net

